

CHRISTENDOM - ISLAM

April 1975 f 1.00

f 10.00 815474

"Begrip" Wüstelaan 80 Santpoort tel.023-378134

Inleiding over de Islam door een christen aanvaardbaar voor een moslim

Zoals reeds werd aangekondigd, wordt U in deze aflevering van "Begrip" de vertaling gegeven uit het Spaans van de eerste inleiding die gehouden werd op het "Internationaal Congres van Moslims en Christenen" te Cordoba. Ruim twintig jaar geleden is men met dit soort ontmoetingen begonnen, die geleidelijk toenamen en in de laatste jaren veelvuldig voorkwamen. In 1974 werden er, en wel in een tijdsbestek van vijf maanden, vijf internationale bijeenkomsten gehouden waar moslims en christenen elkander ontmoetten om over één of meerdere onderwerpen van gedachten te wisselen:

- Het colloquium te Colombo op Sri-Lanka over de geesteshouding in de verschillende godsdiensten (begin mei 1974),
- het symposium, gehouden aan de universiteit van Accra op initiatief van de Wereldraad van Kerken over de eenheid van het godsbegrip in de Afrikaanse gemeenschap (17-21 juli),
- het colloquium van Leuven, georganiseerd door de Wereld Conferentie van godsdiensten voor de vrede (28 aug.-3 sept.),
- het congres van Cordoba waarover in dit nummer sprake is (10-15 sept.),
- het colloquium van Tunis op initiatief van moslims, waar christenen en moslims aangesproken door eigentijdse problemen, een gezamenlijk antwoord trachtten te vinden.

Men kan zich voorstellen dat er nogal wat zijn die sceptisch staan tegenover dit soort topconferenties en dat de deelnemers vaak onbevredigd naar huis gaan. Is het ook niet zo dat deze ontmoetingen toch een proces op gang gebracht hebben? Men ziet immers al dat ontmoetingen ook gaan plaats vinden op nationaal, regionaal of plaatselijk niveau.

P. Backx

A. van Leeuwen.

Dr. MIKEL DE EPALZA

De Islam gezien door een christen

"Kunnen de christenen hun oor te luisteren leggen bij die moderne Islamwereld "vol leven en vol hoop, om eenzelfde soort menselijke problemen te zien, daar "geïslamiseerd" "hier gechristianiseerd", maar die gemeenschappelijk erfdeel van beide zijn.

Het onderwerp van deze voordracht is niet gemakkelijk, maar onmogelijk is het ook niet. Hoe te spreken over de Islam in ons christelijk milieu zó dat de moslims het ermee eens zijn? Men zou deze godsdienst, geloofsinhoud en geloofspraktijk, zó moeten bespreken dat deze verhandeling bij de belijders ervan niet als onjuist overkomt. Uiteindelijk is het onze bedoeling om te komen tot een overeenstemming tussen moslims en christenen om daardoor wederzijds begrip te wekken bij het naar voren brengen van onze respectievelijke religieuze visies op de wereld.

Wij willen we onze aandacht vestigen op de presentatie van de Islam in het christelijk milieu. Morgen zullen onze islamitische broeders spreken over de presentatie van het christendom door moslims in hun eigen milieu. Deze eerste voordracht moet een overzicht geven van het onderwerp, eerder programmatisch dan beschrijvend. De overige sprekers van deze morgen zullen meer bijzondere aspecten ontwikkelen.

Groepsdiscussies van hedenmiddag zullen het mogelijk maken alvast tot enige conclusies te komen voor het gebruik in de verschillende werkbijeenkomsten.

Dat christenen de Islam zouden begrijpen en bespreken is moeilijk maar noodzakelijk. Het is moeilijk omdat het zwaar valt zich een begrip te vormen van hetgeen men zelf niet beleeft: de godsdienst en de wereldbeschouwing van anderen.

Het is moeilijk omdat ons leven bepaald wordt door verschillende godsdienstige opvattingen en tradities en omdat onder de sociologische druk van deze tradities vooroordelen ten opzichte van elkaar ontstaan zijn.

Het is noodzakelijk om tot objectiviteit en begrip komen. De huidige situatie en de contacten tussen culturen en ideologisch pluralisme in de samenleving vergemakkelijken begrip, en kunnen leiden tot objectiviteit en tot wederzijdse goede verstandhouding ondanks alle verschillen. Het zou ideaal zijn als de moslims zelf hun godsdienst zouden bespreken. Men moet ze daarom het woord geven telkens als het mogelijk is. Ook is het nodig en nuttig als het christenen zijn die aan andere christenen de realiteit van de Islam uiteenzetten. Zij kunnen beter zelfkritiek leveren op een terrein waarop juist bij de christenen nog zoveel veranderd moet worden. Zij kennen de vooroordelen van hun geloofsgenoten en de manier waarop hun foutieve opvattingen verbeterd kunnen worden. Hoewel we hier zeggen hoe de christenen de Islam moeten presenteren, is het wel duidelijk dat hieraan een

diepgaande bestudering van wat de moslims zelf over hun godsdienst zeggen, als een voortdurende aandacht voor hun uitleg, moet voorafgaan. Er moet ook een welwillende bereidheid bestaan ons te laten corrigeren en aandacht hebben voor hun mening over onze opvattingen die, onbewust, soms tendentiekus kunnen zijn.

Dit alles gaan we proberen, openbaar en privé, in dit en andere colloquia tussen moslims en christenen. We zijn er ons hierbij van bewust dat wij die hier tezamen zijn als christelijke theologen en intellectuelen, niet veel gewicht in de schaal leggen als het erop aankomt bredere lagen van onze geloofs- en landgenoten te beïnvloeden. Het bereiken van bredere lagen van onze samenleving is afhankelijk van de sociale communicatiemiddelen en op dit terrein tellen we zo goed als niet mee. Maar we werken aan een toekomst. Het resultaat zullen we wel zien. Hier spreken we over vijf punten die handelen over de voorwaarden om, wat betreft de christenen, te komen tot die fundamentele overeenstemming. U allen kunt meehelpen en dat is ook wat van ons gevraagd wordt aan te vullen vanuit uw eigen ervaringen en het belang dat u ziet in het onderwerp van deze conferentie.

1. Objectief de waarheid zeggen over de islam.

Het eerst dat nodig is, is een objectieve kennis van de elementen en van de levende Islam, dus een steeds groeiende wetenschap van wat de Islam in werkelijkheid is.

Deze wetenschappelijke houding heeft in de 19e eeuw ertoe geleid dat de studie van de Islam van polemisch meer rationeel werd, ofschoon er, grotendeels door de zelfverzekerde houding in Europa, nog fouten aan kleven, moeten we wel in die richting doorgaan. Het belangrijkste dat de christelijke islamologen moeten doen is volgens mij goed luisteren naar wat de moslims over hun eigen godsdienst te zeggen hebben en wat ze niet moeten doen is alleen maar een eigen synthese van oude teksten maken. Ze moeten luisteren naar de vroegere en tegenwoordige interpretaties van de Islam als godsdienstig feit.

Objectief de waarheid zeggen over de Islam betekent ook niet: gegevens met betrekking tot de Islam, de leerstellige informatie erover, abusievelijk zó vereenvoudigen dat ze tot christelijke categorieën teruggebracht worden. Wat is er al niet - met de beste bedoelingen - aan wat we zouden kunnen noemen "verchristelijkte" Islam naar voren gebracht!

Het is iets wat wel in de lijn der verwachting ligt maar toch we moeten ons ertegen wapenen ditzelfde te doen, door een op objectiviteit en op wetenschappelijk inzicht berustende mening over de Islam te vormen. We moeten steeds voor ogen houden dat de categorieën van anderen niet zomaar tot de onze terug te brengen zijn.

De waarheid betrachten met betrekking tot de Islam bestaat ook hierin dat men de in de christelijke milieus overgeleverde vooroordelen vermijdt. Ze zijn van grote invloed op onze mening. We noemen: islamitisch fanatisme, barbaars en onbeschaafd karakter van deze godsdienst (vandaag de dag zou men spreken in termen van onderontwikkeling), moreel bederf (leugenachtigheid, bloeddorst, ongebondenheid) enz. Sinds de middeleeuwen spelen deze vooroordelen min of meer bewust een rol in het denken van de westerse christenheid.

Objectief waar zijn ten aanzien van de Islam betekent ook dat men islamitische religieuze waarden weet te scheiden van de waardebepaling die een christen dergelijke verschijnselen geeft. Eerst op de hoogte zijn, dan pas oordelen. Zeker niet veroordelen zonder kennis van zaken. Een negatief waardeoordeel verblindt ons inzicht in de feiten die we bestuderen.

Om objectief te zijn is het goed islamitische religieuze situaties - vooral als we geneigd zijn er negatief over te denken - te vergelijken met gelijke of gelijksoortige situaties in ons eigen milieu. Die zullen er zeker te vinden zijn.

Als slot van dit eerste punt mogen we ons wel afvragen: Waar liggen nu precies de oorzaken van het gebrek aan objectiviteit bij christenen die de Islam bestuderen? en: Hoe kom je tot objectieve waarheid met betrekking tot de Islam? We moeten onze ogen goed de kost geven en de moslims zelf kunnen ons helpen de oorzaken van het gebrek aan objectiviteit in dit opzicht op het spoor te komen.

2 Duidelijk maken wat er gemeenschappelijk is want dit brengt mentaliteiten tot elkaar.

Nadat men objectiviteit benadrukt heeft, moet men ook de gemeenschappelijke aspecten van de Islam en het Christendom onderzoeken.

Er is al veel gedaan om de gemeenschappelijke elementen aan te tonen: gemeenschappelijke geloofspunten, vergelijkbare religieuze en morele praktijken, identieke opvattingen en waardeoordeelen. Men kan het beoefenen van de toenadering nooit genoeg benadrukken. De moslims hebben hiertoe zelf veel bijgedragen.

Behalve in dogma's en religieuze praktijken zijn er ook diepe humane waarden waarin christenen en moslims overeenstemmen. Er bestaan ook gelijkwaardige menselijke waarden die niet altijd gelijk behoeven te zijn omdat ze in verschillende sociale omstandigheden ontstaan en uit de schat van verschillende tradities voortgekomen zijn. Dit is niet alleen het geval op godsdienstig gebied, maar ook op het terrein van de dingen die we gemeenschappelijk hebben, omdat we allen dezelfde men-

selijke natuur bezitten en tot dezelfde mensenmaatschappij behoren, tot dezelfde moderne maatschappij waarin zoveel de mensen eerder verenigt dan scheidt. Men moet bij de christenen vooral de nadruk liggen op het belang dat de individuele moslim en ook de islamitische gemeenschap hecht aan de godsdienstige visie op de wereld, hierin lijken ze veel op de christenen.

Wat volgens de ervaring ook een grote bijdrage kan betekenen in dit opzicht is persoonlijk, vriendschappelijk contact tussen moslims en christenen. Wie kan vreemd staan tegenover de Islam als hij in het gewone leven van elke dag vriendschappelijk omgaat met een moslim? We koesteren allemaal onuitwisbare herinneringen aan persoonlijke banden. Als we dit werkelijk ervaren hebben, hebben vervreemding en generaliserend vooroordeel geen bestaanskans meer.

Voor een juiste interpretatie van het gemeenschappelijke is het ook nodig een goed inzicht te hebben in de socioculturele structuur, historisch zowel als actueel. Zo zouden er heel wat parallellen met andere culturen kunnen gevonden worden. Als men bijvoorbeeld de agressiviteit van de Berbers eens plaatst in het algemeen kader van de zeeroverij in het middellandse-zeegebied zou er van veel anti-islambeschuldigingen niet veel overblijven en zou men op grond van socioculturele omstandigheden meer begrip voor de feiten kunnen tonen.

De grootste bijdrage aan begrip van gemeenschappelijke waarden vindt men in het bestuderen van voorbijgeen en tegenwoordige stromingen in de wereld van de Islam: het geworteld staan in het verleden en haar onbegrensde hoop op een leven en een betere maatschappij.

Moslims en christenen kunnen tezamen deze gemeenschappelijke waarden bestuderen. Wij van onze kant kunnen ons oor te luisteren leggen bij de moderne moslims die leven in een wereld vol hoop, om te leren zien dat er problemen bestaan die bij ons "gechristianiseerd" en bij hen "geïslamiseerd" zijn, maar die toch een gemeenschappelijk erfdeel vormen.

3 De aard van de verschillen bestuderen om zich te kunnen openstellen voor de ander.

Na deze nadruk op objectiviteit en gemeenschappelijkheid moet er om te kunnen werken nog een moeilijke taak aangepakt moet worden: begrip ontwikkelen voor en verklaring geven van wat er verschillend is in Christendom en Islam. Bovenal moet men leren de gegevens van de Islam te beoordelen in het raam van hun eigen omstandigheden en niet naar christelijke maatstaven.

Men moet de ideeën en praktijken zien in hun onderlinge samenhang zonder bij beoordeling christelijke maatstaven aan te leggen.

De eerste stap bij deze zware opgave is: niet systematisch tegenstellingen zoeken tussen Christendom en Islam zoals: wij geloven dat Jezus Christus God is, zij niet; zij kennen polygamie, wij niet; er bestaat verschil van opvatting over de relatie tussen godsdienst en

staat. Zo zijn er nogal wat polemische thema's te vinden. De werkelijkheid vertoont echter meer nuances. Als we ieder van deze opvattingen in het geheel van de Islam bezien, komen we er achter dat genoemde tegenstellingen lang niet zo absoluut zijn als we denken. Hun functie binnen de Islam is niet zo schokkend als wij menen, omdat wij ze naar onze maatstaven meten en er karikaturen van maken.

We moeten dus niet alleen de tegenstellingen niet benadrukken, maar ook echt proberen die zaken te begrijpen waarvoor in de christelijke traditie geen equivalent bestaat. Gewoonlijk zijn deze zaken niet bij ons bekend of weinig in aanzien.

We geven enige voorbeelden:

- a. de politiek-religieuze opvatting die voor de moslims de geloofsgemeenschap min of meer bepaalt en die zich laat kennen in de pelgrimstocht naar Mekka, Ramadan en in de politieke gebeurtenissen die de islamitische volken als groep beïnvloeden;
- b. transcendentale aspecten van het geloof die wel overeenkomen met traditionele christelijke waarden, maar die bij christenen niet in het middelpunt van belangstelling staan: ascetisme, bovennatuurlijke zaken, hemel, hel, wonderen enz. ;
- c. de prachtige menselijkheid van Mohammed, de profeet van de Islam, van de persoonlijke deugden van de gelovige, en als aanvoerder van de gemeenschap, overwinnaar van onrecht, laster en lijden. Vandaar de grote gevoeligheden van de moslim voor rechtvaardigheid op sociaal en politiek terrein, en zijn bitterheid veroorzaakt door vooroordelen en minachting van de kant van de christenen.
- d. de totaalopvatting van de toestand waarin de wereld van de moslim vandaag verkeert, de problemen op het humane vlak, en het belang dat ze hechten aan de waardigheid van hun eigen cultuur;
- e. de problemen in de verhouding tussen de godsdienst en het streven naar ontwikkeling. Deze problemen liggen heel anders dan bij christenen. Denken we aan Palestina, anti-imperialisme, nationale socio-culturele ontwikkelingsplanning.

Er kunnen meer punten aan de orde gesteld worden. Wij moeten niet bang zijn punten die een conflict inhouden aan te vatten om ze in hun juiste samenhang te leren begrijpen: bijv. de tegenstellingen tussen beide gemeenschappen, imperialisme en kolonialisme, de tijd van de vernedering voor de Islam enz.

4 Men moet Islamitische waarden niet op dezelfde manier beschouwen als de christelijke.

Dit vierde punt is zeer belangrijk. Het is niet voldoende kennis te nemen op objectieve wijze van al of niet overeenkomende religieuze waarden, men moet deze, afgezien van het gemeenschappelijke dat er in zou kunnen worden aangetroffen, positief waarderen. Hierdoor zet men een volgende stap op de weg van overeenstemming tussen mensen.

Hiertoe, het kan niet genoeg herhaald worden, moet men vermijden christelijke criteria toe te passen op de beschrijving van Islamitische waarden.

Beschrijven is één ding, beoordelen is iets anders. Om een oordeel te kunnen uitspreken moet men zich zeer goed bewust zijn van de positie van buitenstaander die men als christen inneemt. Anders vervallen we tot afkeurenswaardige vooroordelen en oppervlakkigheden.

Inderdaad, als we anderen beoordelen kunnen we uiterst subjectief te werk gaan (op grond van eigen geloof, eigen ondervindingen persoonlijk waardenstelsel) en "ethocentrisch" of "democentrisch" (vanuit geloof, ervaring en kerkelijke waarden). Daarom is het niet geoorloofd deze oordelen te verabsoluteren en ze toe passen op personen die andere individuele en gemeenschappelijke ervaringen hebben.

Dientengevolge moet men leren inzien (ook onder christenen) dat voor anderen hun geloofsinhoud en geloofspraktijk, met de instellingen die deze geloofsinhoud voeden en de persoonlijke en gemeenschappelijke inzet die deze praktijken gestalte geven, heilbrengend kunnen zijn. Men moet een goddelijk universeel heilsplan erkennen dat gerealiseerd wordt voor christenen door Christus en zijn kerk voor moslims door de Koran en hun religieuze gemeenschap. Voor de Islam betekent dit ook een erkenning van de goddelijke oorsprong van het heilsplan evenals die erkenning het christendom geldt.

Voor beide godsdiensten betekent dit dat de missionaire dynamiek ter verbreiding van hun eigen waarden een gegeven is. Echter met dien verstande dat dit geen superioriteitsgevoel schept van de ene gemeenschap ten opzichte van de andere gemeenschap.

De "universaliteit" van het christendom wil zeggen dat alle mensen het zouden kunnen beleven, echter niet de absolute noodzaak dat iedereen dit ook bewust doet. (In mystieke zin is dit christelijk geloofspunt niet eenvoudig te definiëren.) Het moet gezegd worden dat zonder deze duidelijke geloofsbelijdenis met betrekking tot het specifieke karakter van de christelijke ervaring de christenen nooit kunnen komen tot een waardebevestiging van andere

godsdiensden en de daarin bevatte niet-specifiek-christelijke realiteiten. Alle toenadering zal dan huichelachtig zijn en superioriteitswaan vertonen, die voor echte dialoog tussen godsdienstige gemeenschappen onverdraaglijk is. En dat zou dan weer heel weinig christelijk zijn.

Hoe men de christelijke traditie kan doen rijmen met deze fundamentele menselijke zaak voor de theologen? In samenhang met wat er vandaag de dag gebeurt moet er absoluut op gewezen worden dat dit doel nagestreefd moet worden. Als er niet een oprechte christelijke waardering bestaat voor alle realiteiten die het leven van de moslim bepalen en in stand houden, blijven we ver onder de maat van wat er voor een diepgaande dialoog tussen christenen en moslims vereist wordt.

5 Praktische toepassingen

We moeten de uiteenzetting van deze vier beginselen besluiten we met het aanwijzen van enige bijzondere en algemene toepassingen.

De eerste is: het terrein afbakenen waarop deze toepassingen moeten plaatsnemen. Men moet zich realiseren in de christelijke catechese, in publicaties, vooral in tijdschriften die zich bezig houden met de missie (daarin wordt immers zoveel gesproken over de Islam), in preken en bijeenkomsten waarin deze thema's behandeld kunnen worden, vooral als een zich openstellen voor de Islam, in wetenschappelijke en succesvolle studies, in het raam van de theologische reflectie over de relaties tussen christenen en aanhangers van andere godsdiensten.

En één onderdeel ervan gaat ons, historici, speciaal aan: een grondige herziening van de geschiedenis van het christelijke Westen, vooral de geschiedenis van Spanje in zoverre deze anti-islamitisch gekleurd is: reconquista, kruistochten, strijd tegen Turken en Berbers, minachting van Marokko, kolonisatie van de Maghreb, bewustmaking van de betekenis van ontwikkeling en onderontwikkeling.

Eén vraag: zouden we nu nog Juan de Ribera, de vervolger van de moslims heiligverklaren [zoals gebeurde in 1960] ? en kardinaal Cisneros en Ferdinand de Heilige?

Ook zou het goed zijn boeken en vooral brochures uit te geven om kennis te nemen van wat er omgaat in het leven van moslims die onder christenen wonen: buitenlandse arbeiders en studenten in West-Europa enz.

Conclusie

Dit zijn enige gedachten over de manier waarop men de Islam kan behandelen in christelijke milieus en wel op zodanige wijze dat de moslims het ermee eens kunnen zijn.

Is dit genoeg? Zij zelf zullen het ons moeten zeggen. Voor allen geldt: er zullen nog meer praktische ideeën moeten ontwikkeld worden om een beter begrip van Islam onder christenen mogelijk te maken.

Uit het Spaans vertaald met toestemming van de redactie van ALCOR
februari 1975, ref.nr.26.